

23339
922

398.5

P-59

1911

2010

12002

398.5

p-59
u m

163

Printed in Turkey

5

ՋԻՍ ԿԱՐԳԱՅԷՔ

ՈՒՆԻՍ

ԱՂՈՒՈՐ ԽՕՍՔԵՐ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ ԵՒ ...

ՇԱՐՔԻՔ

Իր Կարգին
Պր. Ստեփանյան
1920

1/2

1911

ՍՄ. ՔԷՇԻՆԵԱՆ - ԻԶՄԻՐ

8014

— (II) —

Թիֆլիսեցի Պատրիարք կաթողիկոս Աւարպէլլիսիզ քաղաքին, իշխան ամենայն կղզեաց Փախուցեալ Ովկիանոսին. սափըխապետ Զէվզէկիսթանի իններորդ զօրարանակին, նախագահ Մէթէլիքսիզեան հանրահրաչակ ընկերութեան. քննիչ-պատուիրակ Հաճի Հասանեան հաստատութեանց. անգամ Երկրաչափական ձեւարանին, Ուսուցչապետ... սրսրգական հաճոյատիրաց Միւթեան, հեղինակ Սիրայիմ Բերականուքեան, Խիրազիր, Թատերական Հեղինակ, բժշկապետ և անարձաթ հեռեւոյ կողմայի և Դամիանոսի, մեկնող զբոց Յաբիթա մարգարէին՝ որ ՚ի Զէվզէկստան կատարեցաւ, և այլն և այլն այլն ամէն. անոնց՝ որոնք իրենց բերանները ֆրուններու պէս բանալով, Երկինքներն ի վեր կը յօրանջեն. սղջոյն և օրհնութիւն յաւիտեանս յաւիտենից ամէն :

Պատշաճից օրինաց կալով պատկառ, իբրև առհաւատչեայ հայրական գուրգուրալի սիրոյս, կը ծրարեմ այս կոնգակիս մէջ խրատ և յորդոր, որոնց երկիւզածութեամբ տկանջ տուէք, որպէսզի քաջութեան պատկը բոլորուած տեսնուի ձեր ճակատներուն վրան :

Ամէն բանէ առաջ կիները սիրեցէք. որպէսզի Աստուած պապան՝ որ դանոնք սանդեց, սիրել ստրկիք :

Ամէն անգամ որ կիներուն բարկանաք, քացախ խմեցէք, և վարդով մը անգամ մի՛ գարնէք կիներուն : Փաղաքչեցէք իգական սեռը, ինչպէս որ պիտի չուր խառնէիք հին, զօրաւոր գինիին մէջ : Ինկէք սաքը այն սեռին՝ որուն կը պարտիք ձեր մայրը, քայրը և

2487
39

9

ամուսինը: Պաշտեցէք եւ այլ թոսնորդիները: որպէս-
զի վեհանձնութիւն սորվիք և ըլլաք ձէնթլմէն, երի-
տասարդներուն ամէն գործերուն այժ և քաջալերու-
թիւն տուէք, եթէ անոնք փոս պոլի գուեդ կազմեն,
եթէ անոնք սրասրգական ակումբ շինեն, եթէ անոնք
երած շտախումբ ստեղծեն, եթէ անոնք իրական կէտն-
քը բեմի վրայ ներկայացունեն, եթէ անոնք երգեն
Աստուծոյ տունին մէջը, ձօտը. կամ բոլորաբը, եթէ
անոնք պնակ շրջագային վերնատուններու մէջ կամ,
հանդիսասրահին մէջ: Գիշերները՝ սւր սր կուգէք գացէք
բայց կիրակի օրերը անպատճառ եկեղեցի գացէք,
թէ՛ սիրաւորնիդ կուրտխանայ. թէ՛ աչքերնիդ: Չորեք-
շաբթի և կիրակի կէս օրէն հաքը այց տուէք Հիւան-
դանոցին, հետերնիդ լրագիր տարէք որպէսզի պա-
տագարուածները հրճուին և օրհնեն զձեզ: Երկուշաբ-
թի օրերը Լուսաւորչի եկեղեցին, Չորեքշաբթի՝ Գօր-
տէլիօյի եկեղեցին, հինգշաբթի՝ Ստեփաննոսի մայր ե-
կեղեցին, Ուրբաթ՝ Գարաթաշի եկեղեցին գացէք ան-
պատճառ, երբեմն ալ կէօղթէփէի և Պուրնապատի
եկեղեցին աչքէ անցուցէք: Եթէ այս խրատիս հետեւիք,
վկայ արագելին կտուցը, երջանիկ պիտի ըլլաք:

Շատ փարա ծախսելէ զգոյշ կեցէք, և փողօցներու
մէջ տգեղ օրխորդներու փրստ փըտաներուն ականջ մի
կախէք: Երբ փրանկաց թողէն կանցնիք, կամ քա-
րափէն, միշտ զէպի վար նայեցէք: Ամառ ատեն, շո-
գենաւով մենչև կէօղթէփէ ելէք, առտուն կանուխ, աչ-
քերնիդ ակնոցով մը զօրացուցած: Չմեռ ատեն Քրա-
մերի բասածէն անցէք միայն: Զիւպպէներուն մի
նմանիք. թուշերնուդ վրան մազի փունջ մը մշակեցէք,
քանի որ մազ մօրուք մշակելը նախ սգաւորին, ապա
ստակ չունեցողին առաքինութիւնն է: Գործնական

երկրաչափութիւնը լու սորվեցէք բովանդակ Եվմըրի
մէջ և եթէ ձաւրան մէկը հանդիպի ձեզի, գովեստով
խօսեցէք մարգասէր բժիշկ Պ. Կոստանեանի մասին՝
որ հրամայած է հեախոսն քաջել քաջասղջութեան
համար: Նաև մի մասնաք մերթ ընդ մերթ Ս. Ստե-
փաննոսի այիազմային այց տալու հինգշաբթի օրերը,
իրիկուան զէմ: Եւ դուք վայելէք օրհնութիւնները
Աստուծոյ՝ որ նոր անգեր կը պատրաստէ կոր վերը
Վանի, Մուշի և այլն կողմէ-գալիքներուն:

Օգի միխմէք, գինիին ձերմակը հացին ազէկը,
ծխախոտին՝ տասնացը, ընկերին՝ անկեզը, կինե-
րուն թխագոյնը... ընտրեցէք:

Ահա իմ կանգակս՝ որ իբր կաթուղիկեաց թուղթ,
պիտի ձօնէ հայրական ողջոյններս բովանդակ արեղեր-
քի հայերուն և մանաւանդ անոնց՝ որոնք կգականին
փշրելու աստիճան կը յօրանջեն:

— (B) —

Չարագուշակ համիտին ինկած օրը երեքշաբթի էր,
27 Ապրիլ 1909: Այն երեքշաբթի օրը աստղերն ան-
գամ ինկան, եթէ օրացոյցը նախք, անկասեղ պիտի
կարգաք: Տխրահուշակ համիտին ինկած օրը Չայըր
Փուրթունասը կար, էջ վէր և Նիագի այս բանը գիտէ-
ին. և փութացին փոքորիկին մասնակցել փիւսկիւղի
փոքորիկը գահնկէց ընելու համար: Վատահամբաւ հա-
միտին ինկած օրը տարապոյգ այսինքն թէք օր էր.
ինչ որ ուղար չեկաւ բունաւորին: Օրացոյց նայեցէք
Հայոց Ահեկան ամիտին եօթը, Լատիներուին Ապրիլ
27, Լուսինին եօթը, Գառըմին 171: Ասկիս հրաշք է:
Եօթներորդ մուրակն ալ հրատ երբորգէն մենչև Սալօ-

նիք քչեց խոշոր պատուհասը: Դաժան ու գազան նոր Աթթալ բռնաւորն ինկաւ որովհետեւ այն օրը երեքշաբթի, ժողովուրդը երգեսցաւսով երգեց Մեծ Մարդասպանին անկուօր:

Կուգեմ որ դուք գանաք բաւ մը՝ գոր երբ կարգաք, պիտի ըսէք, ա՛խ հայաբխընր Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ: Կը բաղկանայ 5 հայերէն տառերէ, 2 վանկով կարգացէք: Բառին ձախ կողմէն տառ մը հանեցէք, ուշադրութիւն ըրէք որ չունենայ գոյն եւ բոյր: Եթէ տառ մ'ընալ հանէք, անմիջապէս ծափողջոյն առէք, եթէ ձեզի հաճոյ կը թուի: Հօգիտս հրեշտակին չէք կրնար գիւրաւ ըսել, եթէ տառ մ'ընալ հանէք ձախէն և կարգաք: Իսկ մնացածը նօրմանտական հնչուածով մի՛ կարգաք: Կարծեմ թէ չգտաք:

Ընդհանրական գործադրութիւն, և զօրութիւն ունեցող եկեղեցական կանոնագրութեան պակասութենէն ստիպուած, շատ վիճակներու առաջնորդներ փորձած են իրենց թեմերուն մէջ, զանազան ժամանակներ զգացուած պահանջի համեմատ ստանձնել կառնկներ՝ որոնք շատ անգամ անգործադրելի մնացած են նախապաշարուած ժողովուրդին բուռն ընդդիմութեան բողոսելով: Այսպէս, 1829 Յունվար 1 ին, Ս, Թագէի վանքին առաջնորդը Բարսեղ Սրբազան, 28 յօդուածէ բաղկացած կանոնագիր մը ցրուեց Հայաստանի մէջ: Կարգացի, ես ալ այդ կանոնագիրը՝ որուն քանի մը

յօդուածները կը դնեմ հաս թարգմանաբար, (որովհետեւ գրաբար խմբագրուած է):

Յօդ. 7. — Երբ կը նշանուի երկատարդ մը, վայելուչ չէ որ աղջիկին տունը երթայ, որովհետեւ վատանգաւոր է:

Յօդ. 9. — Հրաման չունինք որ հայ խանութպանը կիրակի օր խանութ բանալ, առուտուր ընէ, որովհետեւ մեծ մեղք է:

Յօդ. 12. — Կատարես՛ղ երկատարդ մը միայն կարող է կնքահայր ըլլալ երախացի:

Յօդ. 13. — Թէ՛ քահանան, թէ՛ կնքահայրը, թէ՛ երախան ծով բերնով պիտի ներկայանան Ս. Մկրտութեան աւագանին. (ընականօրէն երեքն ալ պիտի հագորդուին):

Յօդ. 14. — Հարանիքին ալ, հորսը, փեսան, կնքահայրը, քահանան ծով բերնով պիտի ըլլան որովհետեւ մեծ մեղք է:

Յօդ. 17. — Տղայարեւր կիները մինչև 40 օր, առնին մէջ կերակուր պիտի չեփեն, զս նսած պիտի ուտեն: 40 օրէն վերջը միայն եկեղեցի պիտի երթան:

Յօդ. 21. — Ննջեցեալի տունին մէջ հացկերպ չի տրուիր թաղման օրը:

Յօդ. 22. — Վայելուչ չէ որ միս սւռէ, օղի, գինի խմէ, խնջոյքի երթայ քահանայ մը իր պատարագ ըրած օրը:

Յօդ. 27. — Եթէ ամուսնացած մարդը օտար երկիր երթայ, և մինչև 6 տարի իր կնոջ չի զրկէ ո՛չ գիր, ո՛չ դրամ, և ո՛չ լուր, այդ կինը կարող է վերադառնալ անմիջապէս ամուսնանալ:

Չերկարելու համար այս յօդուածներուն հետաքրքր-

քրական շարունակութիւնը, կը լսեմ այս տեղ:

— (Ե) —

Այս անգամ պիտի շինէք սիրուն նկար մը:

Այս նկարը շինելու համար բաւական է միայն վեր աւանել հայկական ալիաբետէն միայն Չորս ստուեր:

Այս չորս տառերուն երկուքը միեւնոյն գիրերն են ձայնաւոր: Մնացած երկուքը՝ բազմայն:

Երկու ձայնաւոր տառերը իրարմէ շատ քիչ հեռաւորութեամբ շարեցէք պտտկած. այսինքն գլուխնին արեւելեան կողմը, փոխանակ հիւսիս նայելու: Այս երկու տառերուն մէջտեղէն զէպի վար, գլխի վայր դրէք Երրորդ տառը բազմայն: Իսկ գլխի վայր դըրուած տառին անտիջապէս տակը, քիչ մը վարօք պտտկած զիրքով դրէք չորրորդ տառը և բարբառիքը մէթալիքի մը արտաագծով գիծ քաշեցէք:

— (Զ) —

Մրցուժը զոր կը բանանք այսօր, բաւական հեռաքրքրական է, որովհետեւ՝ ստափակ նիւթի մը շուրջ չէ որ կը դառնայ:

«Ո՞վ եղած է ստաջին անգամ, Իզմիրի մէջ, տպարան մը հաստատողը:

Այս հարցումին պատասխանը հարկ է որ արուի ստանաւորով մը՝ (տպարան) սկզբնատառերով:

— (Է) —

Հետեւեալ հրահանգին կէտերը հաճեցէք լեցունել

և կարդալ բարձրածայն: Այս կէտերը լեցնելու համար հարկ է գտնալ ու զնել անանկ բառեր՝ որոնց ներհակ կողմի ընթերցումն ալ միեւնոյնը ըլլայ: Այսինքն պիտի գտնաք բառ մը՝ որ կարդացուի ներհակ կողմէն այնպէս, ինչպէս որ շիտակ կարդացիք: Այս մեր պայմանն է:

Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

1. Ամեն գաղափար... չէ հարկու: 2. Քանի որ... կը բնակիս, պէտք է որ վայելուչ հագուելու: 3. Ամէն բան խարդախուեցաւ, կրնամ զուտ... գտնալ հիմակ: 4. Ամեն կին... չուտեր, Ամեն Օրիորդ չի սիրեր... կիմանամ: 5. Քաջութիւն չէ նստիլ... եղածին վրան. քաջաւերուէ, գործէ, օր կուգայ որ քեզի ալ մտիկ կընեն: 6. Ազատութեան... տանը, լրտեսները բուերու պէս կուրացան: 7. Խրիմեան, հայոց... եղած աւան, արդէն անտաւ ծագող լոյսը: 8. Չէ կարելի... թէ՛ սզգասէր, թէ՛ խաֆիէ կամ մատնիչ, ինչպէս վատակը:

— (Ը) —

Ո՞ր անասունն է՝ սրուն բերանը քիթին տակը կուգայ առաւօտէն մինչև կէսօր, իսկ կէսօրէն մինչև իրիկուն քիթը բերանին վրան կուգայ

Պրավ՞, եթէ գտնաք: Կեանքիս մէջ այս անտակ... խօսք մը ըսած չունէի:

(Կէտերը լեցուցէք ներհակ կողմէն կարդացուող բառով մը):

— (Թ) —

Եթէ գուարճանալ կուզես, գրէ թուղթի մը վրայ տակէ տակ հետեւեալները որոնք յատուկ անուն են.

- 1.— Զուլու մի աշխարհը,
- 2.— Անտառ անկող նահապետ մը,
- 3.— Նշանաւոր գինովին երբորդ գաւակը,
- 4.— Հայ նահապետ մը,

Ապա այս 4 անուններուն սկզբնատառները ձախէն աջ գրէ՛, և ըսէ, կուզե՞ս անոր երջանիկ շատուիզը ըլլալ: Մի հպարտանար, բաւական չէ անոր անունովը պարծիլ, այլ պէտք է նաև սենեալ անոր հոգին եւ ծրագիրը:

— o —

— (Ժ) —

Գտէք, եթէ կը հաճիք հետեւեալները եւ գրեցէք տակէ տակ, այնպէս որ սկզբնատառները իրարու տակ իյնան: Ետքը տէք առաջին տողին առաջին տառը, երկրորդ տողին Բ. տառը, երրորդ տողին Գ. տառը չորրորդ տողին Դ. տառը, հինգերորդ տողին Ե. տառը, վեցերորդ տողին Զ. տառը, և ըսէք հիանալի մարդ մը չէ՞ր ան:

Հանելուկը այս է

- 1.— Հայ առակախօս մը,
- 2.— Հայ հիմնադիր մը
- 3.— Հայ պատմագիր մը,
- 4.— Հայ բժիշկ մը,
- 5.— Հայ քերթող մը,
- 6.— Թատրոնի պաշտօնակալ մը:

Մի՛ շտապէք, լուրջ կերպով մտածեցէք: Ան երկինքէն կ'օրհնէ զձեզ:

— o —

— (ԺԱ) —

so, rե, մի, փա, սոյ, յա, սի.

Եւրոպական այս 7 ձայնագիրներէն մէկուն անուն հովը կղզի մը կալ. կրնա՞ք նշանակել Տեղը դիւքը և սեփականութիւնը:

Եթէ չգտնաք, համբերեցէք, երկրորդ հատորիկով մը պիտի ըսուի ձեզի:

— o —

— (ԺԲ) —

Բառ մը գտէք՝ որուն ամբողջութիւնը մեր գութը կը չարժէ: Եթէ այս բառին առաջին տառը հանէք աւ կարգաք. լատագոյնը և օգտակարը վնասեցէք:

— o —

— (ԺԳ) —

1 5
 2 . 6
 3 . . . 7
 4 8

Եթէ այս պարագ կէտերը լեցունէք, վերէն վար պիտի կարգաք: Զախէն աջ չի կարգացուիր, բացի միջին, (Չորրորդ) տողէն՝ որ սիրուած անուն մը նէ:

Գուք միջին առկին ուշագրութիւն ըրէք սրպէսզի գտնաք միւսները: Մտիկ ըրէք որ բացատրեմ հիմակ միջին առաջին տառը. այսինքն չորրորդ առկին առաջին տառը բաղաձայն հայերէն տառ մընէ: Երրորդ սուղահայեաց առղը շատ կարեւոր է և մեծ խնդիրներ կը յարուցուին անոր շուրջը: Երկրորդ առկին տառապանքը չափազանց եղաւ: Եւրոպացիք Ա. առղը չըսին դեռ մեր ցաւերուն համար: Հինգերորդ վերէն վար առղը մեր առաքինութիւնը եղաւ: Վեցերորդը՝ այն է զոր ոչ ոք չի սիրեր մեր մէջ: Եօթերորդը՝ մեր անգուգահան բարեկամն է եղած, 4000 տարի է: Աւթերորդը՝ բաղաձայն տառ մը նէ:

— 0 —

— (ԺԳ) —

2

1...

3...

Լեցունեկ հաճեցէք սա՛ կէտերը: Եթէ ա. առղը ձախէն աջ կարգաս, լայնը միշտ նախընտրելի է: Եթէ երրորդ առղը ձախէն աջ կարգաս, ախորժակդ սրող հիանալիօրէն ընտիր ուտելիք մը նէ: Իսկ եթէ երկրորդ առղը վերէն վար կարգաս, երուսագէմի վանքը մաքրագործելու միակ դեղն է:

— 0 —

— (ԺԵ) —

...0

.0

..0

0

.0

...0

Եթէ հաճիք այս առղերը լեցնելու, վերջաւորութիւնները պիտի դուրս բերէն վերէն վար հայկական սիրուած դէմք մը զոր երգած են մերինները:

Այսպէս պիտի լեցունէք կարգով, Ա. առղը ձախէն աջ, ածական մը նէ մանուկներուն սիրելի: Բ. առղը, անկեղծօրէն արտասանեցէք կարուկ կերպով: Գ. առղը, շատ անգամ պտուղի, դէմքի, կերակուրի մասին կըսուի: Դ. առղը բաղաձայն տառ մը նէ: Ե. առղը պատմական կնոջ մը անունն է զոր շատ անգամ կ'անիծեն: Վերջին առղը տասնաւոր թիւ մը նէ:

— 0 —

— (ԺԶ) —

Մարդ արարածին վրան կոյ բայ մը՝ որ գլխին մասերէն մէկն է: Ո՞րն է այդ բայը: Ինչ մտտերով իրարու կը նմանին: Գրեցէք, եթէ գտաք, պրավօ՛:

(Թրգմ.)

— 0 —

— (ԺԷ) —

Գուք ապրած էք 80 տարի, բայց Ձեր ծննդեան տարեգարձը միայն 20 անգամ տօնած էք: Ինչո՞ւ:

(Թրգմ.)

— 0 —

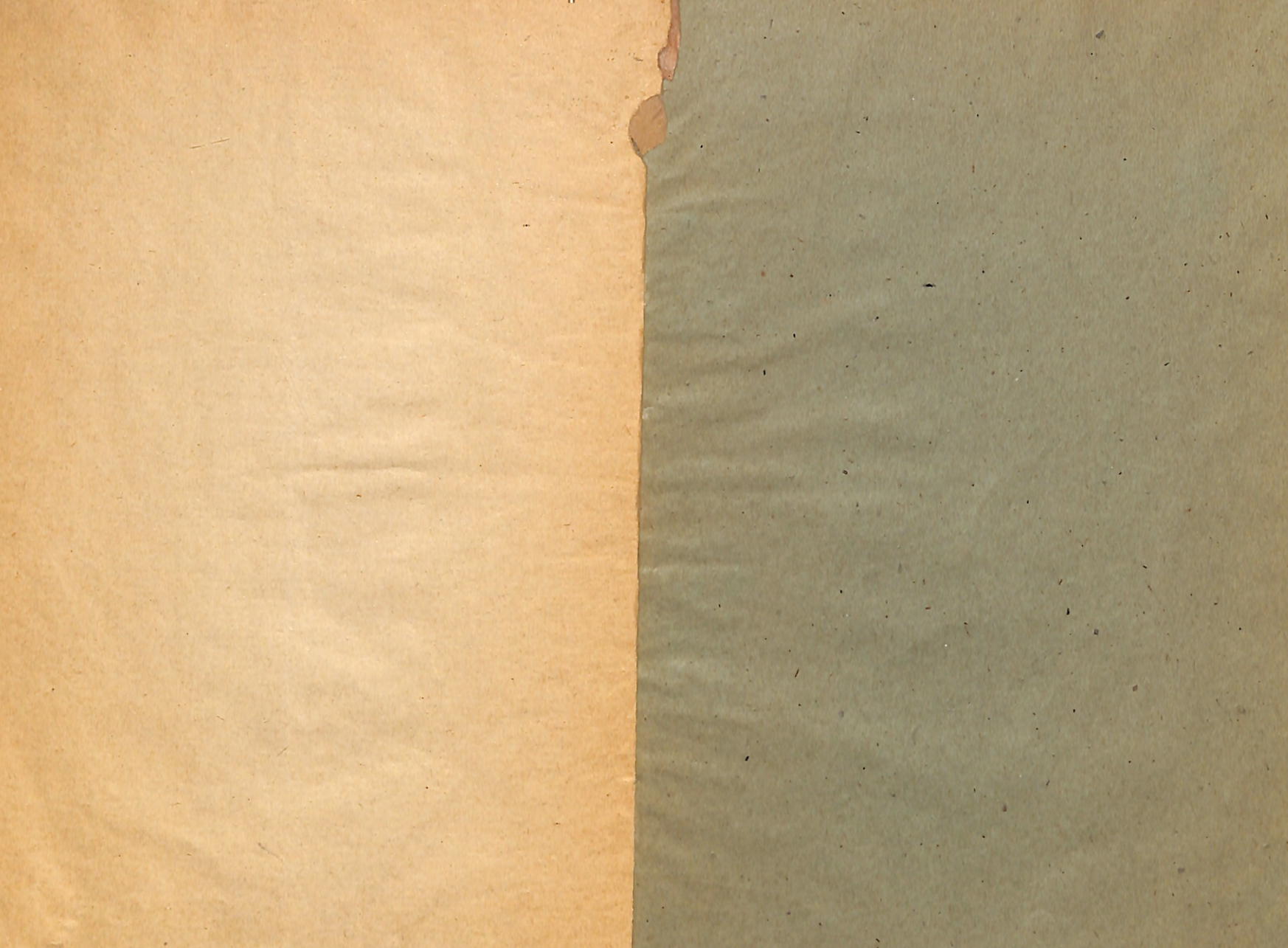
— (ԺԸ) —

Գուք բառ մը՝ որուն անբողջութիւնը ամէն մարդու տրուած չէ զժբողգարար: Հանեցէք առաջին տառը

կարգացէք, հառաչանքի նման հեծիւնով մը: Երբորդ
տառը բաղաձայն մընէ: Եթէ այս ամբողջ բառը ալէն ձախ
այսինքն ներհակօրէն կարդաք, բաղմանդամ ընտանեաց
հայրերուն բառարանին առաջին բառն է:

Վ Ե Բ Ձ

2013

23338

« Ազգային գրադարան

NL0058112

